

pojmi; z razpletom dejanja bi nas bržkone manj presenetil, da ni prešel molče ali prenašlo te ali one faze — kajti dober pripovednik pripravi vse tako temeljito in previdno, da nas z ničimer ne preseneča; tu in tam bi lahko odpadla kakšna stilistična nerodnost in neokretnost, da je nekoliko dalje posedel nad rokopisom. Vendar v splošnem mu je intimno doživetje in poznavanje snovi samo narokovalo organizacijo romana, ki ni nikoli prisiljena in okorna — ideja o nekem življenju mu je sama po sebi posredovala formo tega življenja. Razdalja, ki ga loči od doživetij, na katerih roman bazira, mu je dala jasnost in objektivnost pogleda. Psihologija oseb priča o tem, da jih je v sebi nosil dalj časa in da so ga notranje precej zaposljevale. Moralne krize in borbe osamelega ravnatelja, ki blizu svojih štiridesetih let v sebi zasluti ničevost svojega vzgojiteljskega delovanja in si zaželi družine, skrita tragika mladega klerika in perversnega vratarja, vse to se nam razodeva v bežnih impresijah in scenah, ki nam dajejo bolj slutnje kot jasno zavest o teh življenjih. Prav tako nam predstavlja tudi večino drugih oseb od male Biserke, Vlaste do Castellijeve in Papalijeve matere, razen glavnih dveh, o katerih sem že govoril. Če je mali Zdenko bolj plastičen, živ, je jasnejša Papalijeva notranja razvojna linija: njegova notranja kriza od prihoda v Zavod svete Marije v Zagrebu do njegove končne osvoboditve izpod sugestije Zdenkove očarljive pojave, nas ne vznemirja samo kot hoja opojenega človeka nad prepadom, marveč vzbuja naše zanimanje tudi radi psihološke ostrine in pronicavosti, s katero je podana. Razmerje med Nanijem in Zdenkom skriva v sebi vse polno žarišč, iz katerih bi se lahko razrasli veliki prizori; dejstvo, da se jim je pisatelj izognil, pa mi priča o tem, da ima pisatelj več smisla za preprosto resnico o življenju kot za dramatizem tega življenja. Ali je to dobro ali slabo za njegov nadaljnji pisateljski razvoj, ne vem. Vsekakor pa je pozitivno, da se v svojem prvem delu ne vda za patetičnim »velikim« scenam.

Novšakovim Dečkom dajeta posebno mesto v naši novi prozi snov in problem, globina doživetja in iskrenost izpovedi mu dajeta dokumentarno in etično vrednoto. Čeprav je morda res, da je pisatelja navdahnila snov sama in je doživetje dalo osnovni podton romanu, razodeva toliko moči in strasti po oblikovanju življenja, da menda nismo preveč optimistični, če pričakujemo od njega še novih del. Založba Satura pa je naredila uslugo ne samo pisatelju, marveč tudi nam, ko je izdala to zanimivo knjigo, ki smo jo doslej ponzali le v odlomkih. *Vladimir Pavšič*

VINKO MÖDERNDORFER: SODOBNA ŠOLA. Samozaložba. Poleg gospodarskih vprašanj so danes prav gotovo pedagoška vprašanja prvenstvenega pomena. Zato se ni čuditi, da so jeli tudi pri nas posvečati obilo pažnje pedagogiki. Möderndorferjeva knjiga, o kateri poročamo, spada nedvomno med pionirska dela naše moderne pedagogike. Morda je res, da se bo marsikaj, kar predlaga Möderndorfer v tej knjigi in v svoji začetnici, v praksi še obrusilo, toda osnovna vodila njegovega pedagoškega gledanja bodo trajna. Otrok naj po Möderndorferju ne bo stroj, ki se bo v toliko in toliko letih naučil na drdo stotero stvari, si pridobil zunanje tehnično znanje, marveč naj ga šola vzgoji v samostojnega, dejavnega človeka. Za dosego tega cilja je kajpak treba drugačnih metodičnih prijemov, kakor jih je poznala stara šola in kakor jih, žal, pozna pretežna večina naših osnovnih in višjih šol. Izhajajoč vedno izključno le iz otrokovega sveta, razvija nova šola nove pojme. Vedno gradi na znani osnovi, kaže razumevanje za otrokove težnje in napake, upošteva njegovo željo po gibanju ter vse to porabi in izkoristi za razširjanje njegovega znanja. Kako nepopisno ubogi so otroci stare šole, ki morajo cele štiri ure sedeti kakor pribiti. Moderna šola pa se približa njihovi težnji po

gibanju, veže pouk s telovadbo in igrami, z »obiranjem jabolk«, skakanjem »zajčkov in žabic«, s prenašanjem »tovorov« in podobnim. Kako zelo se razlikuje prijemljivo računanje s paličicami, fižolom in s čitalnimi listi od duhamornega memoriranja računskih in pisemenih obrazcev. Kako prosto obnavljanje lastnih doživetij od ponavljanja povečini jezikovno in stilistično slabih beril iz čitank. Učenec, ki je polil črnilo, ga mora v novi šoli pobrisati, v stari bi dobil piko, klečal bi, bil tepen, celo zaprt — kakor bi pač ocenili njegovo krivdo. V učencu, ki med poukom zažvižga, moderni učitelj ne vidi svojega sovražnika, kršitelja razredne discipline, ki mu nalašč kljubuje, marveč se zave, da je postal njegov pouk nezanimiv. Sprejme učenčevo iniciativo in skupaj z vsem razredom zapoje znano melodijo. Sploh ima moderni vzgojitelj tudi do uspeha predvsem avtokritično stališče. Zaveda se, da neuspeh ni učenčev, marveč njegov. Če prestopi procent neuspešnih pravo mejo, potem poišče razlogov za to v sebi. — Nadalje zahteva Möderndorfer od vzgojitelja, da upošteva tudi socialno izhodišče svojega gojenca, predvsem pa krajevne okoliščine. Zato si želi za vsako pokrajino z izrazito gospodarsko socialno strukturo posebnih učbenikov. In v resnici je zadeva kočljiva, če pomislimo, da se naš učiteljski naraščaj vežba v Ljubljani, na primer, v vadnici, kjer ima pred seboj otroke iz izrazito drugačnih slojev, kakor jih bo imel kdaj na kmetih, in pri katerih lahko nosi dobršen del vzgojnih bremen dom. Tudi nudi otrokom dom sam mnogo širše možnosti in mnogo večje obzorje. Tu se seveda ne primeri, da bi otrok učitelju zaradi preutrujenosti med poukom zaspal, da bi prišel v šolo brez učil, brez zajtrka in bi imel za kosilo samo kos kruha, ne primeri se, da bi prišel v šolo umazan, raztrgan ali celo ušiv. Kako naj se mladi učitelj potem znajde na terenu? — Če primerjamo navidez skoraj samo po sebi umevne zahteve moderne šole z dejansko pedagoško prakso, bomo morali priznati, da jim današnja šola še davno ni dorasla. Vsekakor pa je razveseljivo delo naprednih učiteljev za uveljavljanje novih načel, ki so jim jeli pogumno utirati pota. Porok za to, da se preusmerja naše pedagoško mišljenje tudi v množicah, nam je Roditeljski list, ki je v resnici na široko odprl vrata v bodočnost. Tudi Möderndorferjeva silno zanimiva knjiga, ki nikakor ne postavlja samo ideoloških zahtev v zrak, marveč jih izvaja iz vsakdanje šolske izkušnje, je znanilka lepše bodočnosti za naše šolske otroke. Njegova iniciativa je in bo nedvomno slej ali prej rodila še večje praktične posledice. Posebna Möderndorferjeva zasluga je, da postavlja novo šolo na osnovo sodelovanja učitelja in zdravnika. Dokler imamo seveda samo vprašalne pole (ali celo teh ne), ki so izpolnjene s podatki, ki jim vrh vsega ne gre polna verodostojnost, je pomen takega prizadevanja v najboljšem primeru samo statističen, samo orientacija o stanju. Če ostane vse samo na papirju, je morda res zgolj obremenjevanje učitelja z novimi pisarijami, služi morda res samo za to, »ut aliquid fieri videatur«. Ne glede na to pa smemo upati, da bo vsakemu šolskemu okraju skoro prideljen dečji dom in poliklinika z vsemi potrebnimi zdravstvenimi ustanovami, šolske kuhinje in domovi, ki bodo v vsakem primeru zaščitili naš naraščaj. Möderndorferju gre zasluga, da je tudi na tem področju iniciativno posegel v razvoj dogodkov.

Škoda je le, da je v svoje res stvarno in resno delo vplel nekaj osebnih primesi, ki kvarijo celoto. Tudi bi avtor bolje storil, če bi se bil izognil prevelikemu slavo-spevu na svojega ilustratorja, ki si ga je sam izbral za sodelavca in o katerem je jasno, da je zanj navdušen. Take ekskurzije zadobijo lahko neprijetno osebno noto.

V ostalem pa gre Möderndorferjevemu res zaslužnemu delu vse priznanje in vsa pozornost naše kulturne javnosti. Izraziti je treba tudi priznanje njegovemu res lepemu jeziku.

Milena Mohoričeva